

MAKTABGACHA TA'LIMDA ILK KASBGA YO'NALTIRISHNING INNOVATSION MODELI

<https://doi.org/10.70728/phil.v05.i04.052>

Shermatova Veneraxon Muxtoraliyevna
Madgafurova Dilfuza Oxunovna
Qo'qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'limda ilk kasbga yo'naltirishning innovatsion modelining yaratilish ma'sadi, strategik masala ekanligi va amaliy harakatlarning mazmun-mohiyati va metodologiyasi nazariy ma'lumotlar asosida aks ettirilgan.

Kalit so'zlar: kasb, mehnat, kasbiy ta'lim, kasbga yo'naltirish, maktabgacha ta'lim, kasbga qiziqtirish, model

INNOVATIVE MODEL OF ORIENTATION TO THE FIRST PROFESSIONAL IN PRESCHOOL EDUCATION

Shermatova Venerakhon Mukhtoralievna
Madgafurova Dilfuza Okhunovna
Kokand State University

Abstract: This article discusses the purpose of creating an innovative model of early career guidance in preschool education, its strategic nature, as well as the content and methodology of its practical application, based on theoretical data.

Keywords: profession, work, vocational education, career guidance, preschool education, interest in profession, model

KIRISH

“O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi”da kasbga shunday ta’rif berilgan: Kasb so‘zi lotincha “professio” so‘zidan olingan bo‘lib, rasmiy ko‘rsatilgan mashg‘ulot, ixtisoslik - degan ma’nolarni anglaadi. Kasb kishining mehnat faoliyati, doimiy mashg‘uloti turi bo‘lib, muayyan ish turini malakali bajarishga imkon beradigan bilim, mahorat, tajribani talab etadi. Kasblar ichida mehnat faoliyatining eng tor sohasi bilan ajralib turadigan ixtisoslar bor, masalan:

- vrachlik kasbida xirurg, oftalmolog, dermatolog va boshqa;

- pedagoglik kasbida tarbiyachi, boshlang'ich sinf o'qituvchisi. Alohida fan o'qituvchisi va boshqa shu kabilar. Kasb, odatda, shaxsning asosiy tirikchilik manbai hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025- yil 23-oktyabrdagi" Kasbiy ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish chora tadbirlari to'g'risida "gi P.F-190-son farmoni O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2025-yil 23 oktyabrdagi P.Q 316-son qaroriga 4-ilova qilingan Kasbiy talim tizimini 2026- 2030 yillarda rivojlantirish bo'yicha "Yo'l xaritasi "hujjatlarida belgilangan asosan quyidagi o'zgarishlar va rejalar ko'zda tutilgan: Tashkiliy o'zgarishlar, Professional ta'lim, Kasbga yo'naltirish. Kasbga yo'naltirish: Maktab va maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni yoshligidan kasbga qiziqtirish bo'yicha "Atrofimizdagi kasblar", "Kasblar olami" "Mening kelajakdagi kasbim" kabi dasturlarni joriy etish va Muxtaram Prezidentimizning farmon qarorini ijrosini ta'minlash maqsadida shaxsiy tashabbus asosida ishlab chiqildi. (2026-yil avqustgacha).

METODOLOGIYA

Dual ta'lim va "Mahorat darslari" orqali texnikum reytingini oshirish.

Talabalar bilan birgalidla, "Atrofimizdagi kasblar" mavzusida ochiq mashg'ulotlar ishlanmasini metodikasini yaratib, ushbu metodlarni amaliyot darslari davomida sinovdan o'tkazish. Ta'limni nazariyadan ko'ra amaliyotga ish joyiga ko'chirish. Hududdagi namunali Maktabgacha tarlim tashkilotlari bilan hamkorlik qilish, talabalar o'rtasida "Yilning eng yaxshi bo'lajak tarbiyachisi" tanlovini o'tkazish, g'oliblarni ish beruvchilar oldida taqdimot qilish. Bu laboratoriyada biz nafaqat "qanday o'qitishni" metodologiyasini (interfaollik, vizuallik, amaliyotga yo'naltirish)ni qo'llaymiz, balki bolalarni ta'lim jarayoniga faol sub'ektga aylantiramiz. Bolalar o'z qo'llari bilan tadqiqotlar o'tkazadi, muammolarga yechim topadi, mardlik va mas'uliyatni o'zlarida sinab ko'radi. Shu bilan birgalikda, bo'lajak pedagog kadrlarimizning ham o'zlarining kasbiy ko'nikmalarini innovatsion usullar asosida mustahkamlaydilar. Bu maskanda bolalarimiz kelajak kasblar masalan, temir yo'lchi, energetik, muhandis, ekolog, suv xo'jalik, oshpazlik bilan yoshlikdan tanishib, ularda yuksak intellektual solohiyat, ijodkorlik, mantiqiy fikrlash va vatanparvarlik ruhini shakllantiramiz. Bu loyiha nafaqat bizning texnikumimizda, balki butun mamlakatimiz miqiyosida Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishiga xizmat qiluvchi namunali modelga aylanadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

1). 2026 - 2027-yil uchun Maktabgacha ta'lim yo'nalishidagi texnikum va Oliy ta'lim talabalari, umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun Qarorda ko'rsatilgan "Atrofimizdagi kasblar "Kasblar alifbosi ", "Mening kelajakdagi kasbim " va "Kasblar

olami" ilmiy asoslangan dasturlari boyicha metodik ba'zani shakllantirish va amaliyotga tadbiq etish.

Maqsad: Texnikum talabalarini (bóljak bog'cha tarbiyachilarini) maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarga kasblarni o'rgatish boyicha yangi metodika bilan qurollantirish.

Strategik masala: Talabalar bitirib ishga borganda, "Kasblar alifbosi"ni tizimini amaliyotga kiritish olish.

Amaliy harakalar: texnikumda Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalari uchun "Kichik va katta" mutaxassislar laboratoriyasi, "Mitti kasb egalari markazi" deb nomlangan amaliy Laboratoriya xonasini tashkil etish mumkin.

"Mitti kasb egalari markazi" metodikasi bo'yicha Kichiklikdan buyuklikkacha: "Mitti va Katta kasb egalari" deb nomlangan "Oilaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti," "DHSH Maktabgacha ta'lim tashkiloti"ni amaliyotga tadbiq qilish va metodikani amaliyotdan sinovdan o'tkazish. Universitet va Texnikum talabalari ushbu metodika bo'yicha nazariy olgan bilimlarini "Mitti va Katta kasb egalari" Laboratoriyasida amaliyotda qo'llaydilar.

Islahotlar ijrosini ta'minlash doirasida, maktabgacha yoshdagi bolalarni (4-7 yosh) hayotga tayyorlash va ularda ilk kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish dolzarb masaladir. 'Mitti va Katta kasb egalari' loyihasi bolalarning intellektual salohiyatini o'yin va amaliy tajribalar orqali rivojlantirishga qaratilgan innovatsion modeldir."

Ushbu loyiha mahalliy hokimiyat bilan hamkorlikda 'Oilaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti' negizida Startup loyiha sifatida joriy etilmoqda. Davlat-xususiy sherikchilik tamoyillari asosida tashkil etilayotgan ushbu laboratoriya bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini erta aniqlash imkonini beradi."

"Laboratoriya 28 kvadrat metr maydonda (7m x 4m) tashkil etilgan bo'lib, u quyidagi 7 ta asosiy innovatsion zonadan iborat:

Ushbu xonani tashkil etish bo'yicha dizayn va reja: Xonani zonalarga yoki markazlarga bo'lish (zonalashtirish) xonani bir nechta "lokatsiya" larga ajratish. Talabalar va tarbiyalanuvchilar bu yerda bolalar uchun o'yin darslarini faoliyatni qanday o'tkazishni o'rganishadi.

1) Shifoxona markazi (zonasi): Jihozlar:Oq xalatlar, o'yinchoq, tibbiy anjomlar. Maqsad:: Bolalarni maktabgacha yoshidan shifokor kasbi bilan tanishtirish va ulardagi qo'rquvni yo'qotish,tibbiy ma'daniyatni ilk kichik yoshidan tog'ri shakllantirish.

2) Qurilish va arxitektura markazi (zonasi): Jihozlar: Katta blokli konstruktorlar, kaskalar, chizmalar. Maqsad: Muhandislik va qurilish haqida tushuncha berish.Bolalarga muhandislik, arxitektor kasbini vazifalari, ularni qanday ishlarni bajarishini, nima uchun bu kasb inson hayotida muhim rol o'ynaydi kabi ma'lumotlarga ega bo'ladilar.Ilk elementar matematik tasavvurlari rivojlanishiga,qobiliyatlari ochilishiga xizmat qiladi.

3) Xizmat ko'rsatish markazi (zonasi) Sartaroshxona.

4) Jihozlar: Sartaroshlik to'plamlar, (oyna O'yinchoq xavfsiz, sartarosh uchun kiyimlar, fartuk, mijoz uchun kiyimlar)

Maqsad: Bolalarda estetik didni shakllantirish. O'z -o'ziga xizmat ko'rsatish va shaxsiy gigiyena qoidalariga o'rgatish, mayda motorikalarni rivojlantirish.

4) Mitti energetik: (Elektrik) markazi (zonasi):

Jixozlar: Stend: Devorda "Elektr zanjiri" maketi, (simlar, lampochkalar va kalit vyuklechatel) hammasi o'yinchoq va xavfsiz.

Kiyimlar: Maxus ishchi nimchasi va himoya kaskasi.

Asboblar: Plastmassali o'yinchoq belgilar, "Diqqat xavfli", "Chiroqni o'chirishni unutmang" kabi ogoxlantiruvchi belgilar.

Maqsad: Elektr energiyasi hagida tushuncha berish. Xavfsizlik qoidalariga rioya qilish, tejamkorlik, chiqayotganda chiroqni o'chirish odatini shakllantirish.

5) "Suv hayoti" (Suv xōjaligi mutaxasisi) markaz (zonasi)

Jixozlar: quvurlar maketi; Rangli plastik quvurlar, (bolalar ularni bir birlariga ulab, suv yo'li yasashadi.

O'lchov asboblar: Kichik suv hisoblagich maketi, sug'orish tizimi; kiichik idishlar, tomchilab sug'orishni aks ettiruvchi shlangchalar.

Xarita: O'zbekistonning doryolari va suv omborlari tasvirlangan kichik xarita.

Maqad: suvni tabiatdagi o'rni va uni tejab ishlatish (tomichilab sug'orishni) o'rgatish. Suvni qayerdan kelishini (quvurlar, kanallarni) tushuntirish, ekologik tarbiya berish.

6) Mitti Muhandis (Mashinasozlik, va konstruktorlik) markazi (zonasi)

Jixozlar: Konstruktorlar to'plami: Turli o'lchamdagi (lego, mognitli va yog'ochli) konstruktortorlar.

Asboblar to'plami: Kichik drel, bolt va gaykalar (katta o'lchamdagi)

Chizmalar, mashina, traktor, yoki robotning oddiy chizmalar (plakat shaklida)

Maqad: Bolalarda predmetlarning tuzilishi va qanday ishlashiga qiziqish uyg'otish. Geometrit shakllarni farqlash, yangi narsalarni yosashni o'rgatish, mantiqiy fikrlash va fazoviy tasavvurni rivojlantirish.

7) Tabiat posboni (Ekolog) markazi (zona)

Jixozlar: Saralash qutilari: 3 xil rangdagi kichik chiqindi qutilar (ko'k-qog'oz uchun, sariq-plastik, yashil-shisha uchun) Lupa (Kattalashtiruvchi oyna) barglar, tuproq va mayda hashorotlarni kuzatish uchun.

Yashil burchak: Idishlarda ekilgan tirik gullar va ularni parvarishlash asboblari (kichik suv sepgich, belkurakcha)

Ekologik xarita: Tabiatni ifloslanishdan himoya qilishni ko'rsatuvchi rasmlar plakatlar. Kiyimlar: Yashil rangli nimcha

Labaratoriyamizda” Elektrik” va” Suv xo‘jaligi: burchaklarini yani markaz (zona) lari, Mashinasozlik, Ekolog kabi markazlar laboratoriyaga qo‘shishimizdan maqsad - talabalarimizga zamonaviy STEAM (Fan, Texnologiya, Muxandislik, San‘at, Matematika) ta’limini o‘rgatishdir. Bu kasblar orqali bolalar dunyoni texnik tomondan tushuna boshlaydilar. Ayniqsa bugungi kunda energiya va suv tanqisligi davrida ushbu kasblarni targ‘ib qilish Davlat ahamiyatiga molik vazifa hisoblanadi. Bu orqali biz bitiruvchi talabalarimizni nafaqat tarbiyachi, balki bolalarda muhandislik va tabiatshunoslik asoslarini shakllantira oladigan, universal mutaxassis qilib tayyorlaymiz.

2) Xona dizayniga yana bir “Kichik va Katta” kasblar orasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatuvchi plakat loyihasi. Bu plakat xonaning markazi devorida joylashtirish mumkin. Plakat nomi: Kasblar ko‘prigi “Kichikdan Buyuklikkacha”.

Plakatning chap tomoni - “Mitti kasblar” burchagining ramziy ko‘rinishi. Plakatning o‘ng tomoni - “Katta kasblar: burchagining ramziy ko‘rinishi.

O‘rtada ko‘prik shaklida yo‘l. Bu yo‘l orqali kichik kasblardan kelib chiqib, katta kasblarga qanday o‘tilishi ko‘rsatiladi.

Plakat mazmuni (misollar)1. Rasm (kichik): Oshpaz balasi o‘yinchoq taom tayyorlamoqda.

Yozuv: Taom tayyorlashni o‘rganaman, yo‘l orqali o‘tib.

Rasm: 2 ta (Katta): Oshpaz o‘zining katta oshxonasida professional taom tayyorlamoqda.

Yozuv: Zamonaviy oshxonada professional dunyo taomlarini yarataman.

Kasbi: Oshpaz. Texnolog, oziq-ovqat muxandisi.

3) Kasblar alifbori" devorini yaratish. Devorga har bir harfga mos keladigan kasblar rasmini joylashtirish. Misol:

A - Agroxizmatchi

S - Suv xojaligi

E - Elektrik

O - Oshpaz

M - muxandis, mashinasoz. Ushbu markazni qo‘shishimizdan maqsad talabalarimiz Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarga alifbo asosida dars o‘tishlari mumkin. Har harf bir uchun kamida bitta tushinarli kasb tanlangan.

Maqsad: Texnikumning milliy reytingi tizimida yuqori natija ko‘rsatishini ta’minlash va talabalarning ish bilan bandligini oshirish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib quyidagilarni aytish joiz, yuqoridagi laborotoriya xonasi to‘rt devordan iborat bo‘lmay, qalbida o‘zi bilan yuzlab mittivoylarning orzulari, minglab ota-onalarining ishonchi va jamiyatimizning porloq kelajagini mujassam etgan ma’naviy qal’a, bilimlar maskani va cheksiz imkoniyatlar dunyosi bo‘lib xizmat qiladi.

Bizning avlodimiz-o'zbek o'g'lonlari va qizlari bugungi kunda jahon yoshlari bilan albatta tenglasha oladilar. Buyuk kashfiyotchilar, muhandislar, texnologlar yetishib chiqishiga ishonaman. Ularning ilk bolalik davridan olgan bilimlar poydevori, yoshlarimizni kelajakdagi buyuk shaxs inson bo'lib yetishishiga o'ylaylmanki zamin yaratadi, ularning kelajakning buyuk texnologik kashfiyotchilariga aylantirishga qodir.

O'zbekiston yoshlari-dunyo ilm-fani va texnologiyasini yangi sahifalarini yaratuvchi kuchdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori PQ-316. 2025 yil. 23 oktyabr
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni PF-190. 2025 yil. 23 oktyabr
3. Sadullayeva Sevara Maksudbekovna. Kasb egallash bilan bog'liq xavotirlar va ularni tadqiq qilishning zaruriyati. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences (E)ISSN: 2181-1784 5(6), 2025 Research BIB / Index Copernicus www.oriens.uz